

BRAHMS

(1833—1897)

„... bölcsőjét gráciák és hősök őrizték: Johannes Brahms, így nevezik és Hamburgból jött. Zongorához ült és csodálatos videkeket tárt fel előttünk. Egyre bővösebb körökbe von bennünket s ehhez járult egészen zseniális játéka, amely a zongorát zenekarrá varázsolta, panaszos és hangosan ujjongó hangokkal teli. Szonáták voltak ezek, vagyis inkább leplezett szimfónák. Dalok, amelyeknek költői tartalmát szavak nélkül is megértettük volna, ámbar mindenikben mélységes, énekes dallamosság vonul végig... Ha varázspálcáját egyszer abba a mélységbe süllyeszti, ahol már a tömegek hatalmas ének- és zenekarai kölcsönzik neki erőiket, akkor csodálatos betekintést várhatunk még a szellemek világának titkaiba —” így mutatja be Schumann a fiatal, hűszéves zeneszerzőt, előadóművészt.

Amikor Schumann megismeri, hányatott, gondokkal teli fiatal évekre tekint vissza. Zongorázni tanított, tánchelyiségben muzsikált, majd Reményinek, a 48-as magyar szabadságharc után külföldön élő hegedűművésznek zongorakísérőjeként járta a világot. Az ötvenes évek közepétől kezdve az élet fokozatosan kezdi kárpótolni fiatalkori küzdelmeiért, kitartó munkájáért.

Brahms első társadalmi elménye a polgári forradalom ügyét eláruló burzsoáziával való megismerkedése. A levert forradalom, szertefoszlott álmok, megtört remények nem egyszer borongóssá, merengővé, vagy éppen melankólikussá teszik Brahms hangját is, de sohasem olyan mértékben hogy háttérbe szorítanák az emberiség nagy kérdéseire feleletet kereső zeneszerző derűlátását. Merülhetnek fel benne kételyek, de nem lehet hűtlenné a h u m a n u m h o z az, aki Beethoven, Schumann zenei örökségét folytatja. Végeredményben munkásságában így ötvöződik a barokk-kor szövevényes ritmikája, a régi népi, egyházi hangnemek arhaizáló vonása a romantikus harmonizálás színes elemeivel.

Meglehetősen hosszú „előkészület” után jelentkezik az élet viharos küzdelmeiről valló „harcias” első szimfóniájával. Ezt követi a szelídebb természeti szépségeket feltáró „pasztorális”, majd a sűrűverű drámaiságot árasztó brahmsi „eroica” s lezárja a sort a hanyatló polgári társadalom világának melankóliáját is érzékeltető, helyenként őszi hangulatú „elégikus” szimfónia.

Versenyműveiben a tragikus pátosz, keserű vívódás és az erőteljes optimizmus ötvöződik eggyé. Zongoraszonátaiban a Schumann-ihlet mellett a régi német szerelmi dal, s a barokk ellenpont is felfedezhető. Magyar táncban a korbeli városi dalból merít. Többszöri budapesti tartózkodása, magyar ismerőseinek köre bőven szolgáltatott erre alkalmat. Kamarazenéjében a vonósok mellett különös előszeretettel juttat szerepet a fúvósoknak s az itt felharsanó dallamok erőteljesebb szálakkal kapcsolódnak a német zene múltjához. Dalai, kórusai egyaránt gazdagítják a német s az egyetemes zenekultúrát.

Művészetének két pólusa: a klasszikus hagyomány és népművészet segíti őt abban, hogy egyetemes értékeket hozzon létre. S e két pillérre olyan időkben épít, mikor az általános zenei gyakorlat a klasszicizmustól már eltávolodott, s a népi források valódi értékét még nagyon kevesen sejtették.

BENKŐ ANDRÁS

Művelődés, 1958. 5. 12. 18.